

STUDIA GREGORIAŃSKIE 3 (2011)

Już czwarty rok w polskojęzycznej przestrzeni naukowej obecny jest periodyk „Studia Gregoriańskie”. Nie jest to jeszcze czas na podsumowania, ale tendencja i regularność, z jaką się ukazuje, warte jest odnotowania. Od początku istnienia pismo związane jest z Ośrodkiem Śpiewu Gregoriańskiego im. ks. Zdzisława Bernata w Poznaniu. Tym, co odróżnia czwarty zeszyt od poprzednich, to przede wszystkim okoliczności jego ukazania się. Oto bowiem w dniach 30 maja – 4 czerwca 2011 r. w Poznaniu odbył się IX Międzynarodowy Kongres Śpiewu Gregoriańskie-

go. Takie wydarzenie nie miało dotąd miejsca w środkowej Europie, a właśnie na tę okoliczność zostały zamieszczone polskie przekłady trzech wystąpień znakomitych gregorianistów europejskich.

Polska sekcja Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Śpiewu Gregoriańskiego (*Associazione Internazionale Studi di Canto Gregoriano* — AISCGre) istnieje zaledwie kilka lat, i powierzenie zorganizowania tak szeroko zakrojonego i prestiżowego wydarzenia, jakim był IX Międzynarodowy Kongres, świadczy o zaufaniu, jakim darzy ją prezydent AISCGre, prof. dr Johannes Göschl.

Z pewnością ukażą się omówienia i recenzje przebiegu kongresu, ja chciałbym nakreślić kilka słów o samym roczniku, który — jak wspomniałem — obejmuje w swej zasadniczej części artykuły, zawierające treści wystąpień trzech prelegentów.

Pierwszym jest materiał prof. Alberto Turco zatytułowany *Neuma i modus* (s. 9–57). Frapujące, ale i niełatwe zagadnienie związane z pierwszymi próbami zapisu melodii chorałowych: relacji między znakiem graficznym (*paleo*) i sposobem wykonania (*semio*) zostało przedstawione na wielu przykładach. Znakomity badacz ukazuje związek między fundamentem modalnym utworu i konkretnymi neumami, jakimi ów śpiew został zapisany. Porównuje analogiczne fragmenty pochodzące z różnych rękopisów od X do XIII w., starając się wyśledzić owe związki. Okazuje się, że notatorzy potrafili oddać za pomocą niektórych, szczególnych neum istotne, strukturalne stopnie modusa i — *eo ipso* — zwrócić uwagę wykonawcy (kantora) na te elementy. Co niezmiernie ważne dla przywracania właściwej wersji melodycznej, neumatyczny zapis pomaga ustalić stopień zmienny (*h*, *b*) w melodiach chorałowych i wyjaśnia także przypadki jednoczesnego występowania obu stopni w jednym śpiewie (*vide* niezwykle przykłady *Passer invenit* [s. 28–29]).

Drugim kongresowym referatem zawartym w czwartym numerze pisma (s. 58–72) są uwagi prof. Nino Albarosy na temat rytmu, pt. *Mensuralizm wobec rytmu gregoriańskiego*. Autor zwraca uwagę na pewne fragmenty melodyczne, które w przekazach neumatycznych opatrzone są literą „n” (*nectum*, połączyć). Wykazał w nim, że średniowieczny kopista przywiązywał dużą wagę do kwestii rytmu w śpiewie. Prof. N. Albarosa dowodzi, że wskazówka „n” odnosi się do takiego przebiegu rytmicznego, który sprzeciwia się menzuralnemu ujęciu utworu, a takie — jak pisze na s. 62 — bardzo rozpowszechniło się we współczesnym wykonawstwie.

Trzecim i zarazem ostatnim opublikowanym wystąpieniem kongresowym jest tekst referatu prof. J. Göschla pt. *Jedność w wielości. Podstawy interpretacji śpiewu gregoriańskiego* (s. 73–99). Prezydent AISCGre odnosi się w nim do aspektu wykonania utworu chorałowego. Zwraca uwagę, że nie może istnieć jedno, normalne wykonanie śpiewu; przeciwnie — przy zachowaniu zakorzenienia w tradycji gregoriańskiej poszczególne wykonania noszą na sobie rys formacji kulturowej i narodowości interpretatora. Różnorodności w wykonaniu śpiewu nie należy traktować jako nieudanej próby osiągnięcia jedności (s. 74). Jako że chorał gregoriański

jest „słowem śpiewanym”, tekst utworu musi być traktowany jako punkt wyjścia dla najpierw analizy, później interpretacji i wreszcie wykonania. Jako przykład zaproponował wspólną pracę nad graduałem *Christus factus est pro nobis*. Odnosił się także do archiwalnego nagrania graduału *Iacta cogitatum tuum* pod dyktando o. E. Cardine’a z końca lat 60-tych ub. wieku. Na tym przykładzie wskazał na problemy rytmiczne, z jakimi spotykają się współcześni interpretatorzy chorału wykonujący go w sposób „semiologicznie ukierunkowany”

Wszystkie trzy wystąpienia dotyczyły problematyki interpretacji śpiewu gregoriańskiego, zgodnie z tytułem i programem IX Kongresu: *Jedność w wielości. Podstawy interpretacji śpiewu gregoriańskiego*. Zeszyt zawiera ponadto redakcyjną przedmowę (s. 7–8) oraz recenzję XXVI tomu *Studi Gregoriani* (s. 101–104) autorstwa ks. dra Mariusza Białkowskiego. On także dokonał polskiego przekładu trzech prezentowanych referatów.

Czesław Grajewski (Warszawa, UKSW)